

Pripravili:
dr. Bernarda Županek in Petra Peunik,
Mestni muzej Ljubljana

SLOVENSKE KNJIŽNIČNO - MUZEJSKI

MEGA KVIZ 13/14

RIMSKA MESTA
V DANAŠNJI
SLOVENIJI

Ozemlje današnje Slovenije sprva ni bilo povezano z rimsko državo. V 4. in 3. stoletju pr. n. št. so ozemlje današnje Slovenije zasedla plemena **Keltov***. Na Gorenjskem in na delu Štajerske so živeli Tavriski, Karni so se naselili na severozahodu, Noričani na severu, Japodi na Dolenjskem in delno na Notranjskem, Latobiki na Dolenjskem in Posavju ter Histri v Istri.

Rimljani so svoj imperij obvladovali z mrežo cest in mest. Današnje slovensko ozemlje je bilo za Rimljane pomembnega **strateškega pomena**, saj so preko našega ozemlja vodile glavne poti iz Italije v Podonavje in naprej na Vzhod. Rimski prodor se je na področju današnje Slovenije začel po ustanovitvi Akvileje (po letu 181 pr. n. št.) v času rimske republike. V drugi polovici 2. stoletja so Rimljani v istrskih vojnah podjarmili številna ljudstva – Histre, Tavriskie in Karne. Nato je Oktavijan (kasnejši cesar Avgust) v letih 35 – 33 pr. n. št. mejo imperija premaknil vse do Donave. Približno dvajset let kasneje je mirno priključil še Noriško kraljestvo, zvezo več keltskih plemen v Vzhodnih Alpah.

Rimski imperij je bil zaradi lažjega nadzora razdeljen na manjše regije in province*. Rimljani so zasedena oziroma osvojena področja vključili v svoj imperij in tako se je zgodilo tudi z našim območjem. Zahodna Slovenija z Istro je bila vključena v 10. regijo Italije, vzhodni del in Dolenjska sta postala del province **Panonije**, alpski prostor in Posavje pa sta bila sredi 1. stoletja vključena v provinco **Norik**.

Cesar Avgust je v času svoje vladavine ustanovil vrsto novih kolonij* in mest. Prva rimska mestna naselbina na našem področju je bila **Emona** (danes Ljubljana). V času pred prihodom Rimljanov je bil sicer pomembnejši **Navportus** (danes Vrhnika), ki pa nikoli ni dobil mestnih pravic. Kasneje so mestne pravice pridobili še **Celeia** (Celje), **Nevidunum** (danes Drnovo pri Krškem) in **Poetoviona** (danes Ptuj). Zgrajeno je bilo **cestno omrežje z glavno smerjo Akvileja–Emona–Celeia–Poetoviona–Karnuntum (Petronell ob Donavi)**, ki je mesta povezovalo.

Ljudje pa so živeli tudi v naseljih, ki statusa mesta niso imela: **Egida** (Koper), **Kastra** (Ajdovščina), **Praetorium Latobicorum** (Trebnje), **Karnij** (Kranj), **Navport** (Vrhnika), **Kolaciona** (Stari trg pri Slovenj Gradcu). Cestni postaji strateškega pomena ob glavni cestni povezavi med Panonijo in severno Italijo sta bili postojanki **Atrans** (Trojane) in **Ad Pirum** (Hrušica). V Hrušici je najprej stala rimska poštna postaja, konec 3. stoletja pa so tam zgradili veliko trdnjavo, s katero so varovali enega od dohodov v Italijo. Območje utrdb je danes arheološki park, ki ga upravlja Narodni muzej Slovenije.

Rimljani so s svojim prihodom na današnje slovensko ozemlje

prinesli številne spremembe in novosti. Prebivalstvo, ki je na tem območju živelo pred njihovim prihodom, se je počasi romaniziralo* – sprejelo rimski način življenja in rimsko kulturo. Naselbine, v katerih so živeli, je naenkrat zamenjala dobro grajena rimska arhitektura. Mesta so bila obdana z utrjenimi obzidji, spremenil pa se je postopoma tudi njihov vsakdan. Glavna gospodarska panoga Rimljanov je bilo kmetijstvo, ki je prebivalstvu omogočalo preživetje. Rimljani so uvedli dvoletno kolobarjenje in pluzno poljedelstvo. Glavna poljščina je bila pšenica. Obdelovalne površine so povečali s krčenjem gozdov, regulacijo rek in izsuševanjem močvirij. Gojili so drobnico, prašiče in govedo. Na naše področje so prinesli vinsko trto, pospeševali pa so tudi oljarstvo in sadjarstvo.

Česar Rimljani na našem področju niso mogli pridelati, so k nam pripeljali iz drugih predelov imperija – keramiko, različna živila, omake, vino, začimbe in dišave. Iz naših krajev pa so izvažali sužnje, usnje, krzno in živino. V rimskem času je torej cvetela **trgovina**, o čemer pričajo številne arheološke najdbe. Na ostankih amfor so našli žige trgovcev iz celega imperija. Podoben nakit, kot so ga našli pri nas, najdemo tudi drugod po Evropi. Trgovska mreža v imperiju je bila torej zelo živahna!

Emona

Kolonija **Julija Emona** je prva rimska kolonija v Sloveniji. Obdana je bila z **obzidjem**, ki je bilo 6–8 m visoko in je imelo več vrat. V **pravilnem pravokotnem tlorisu** grajeno mesto, z vzporednimi in pravokotnimi ulicami, ki so tvorile obliko mreže, je imelo kanalizacijski sistem, več javnih kopalšč ter vodovod.

Emona je bila predvsem **trgovsko in obrtniško mesto**; verjetno ni presegalo 5000 prebivalcev. V mestu so prevladovala stanovanjske hiše, v katerih je bilo običajno nekaj prostorov opremljenih s hipokavstom* ter okrašenih s freskami in mozaiki. Osrednji trg, **forum** (med današnjo Gregorčičevo in Rimsko cesto), je bil obdan z **upravnimi zgradbami** (kurijo* in baziliko*) in svetiščem*, obkrožali so ga trgovski lokali, obrtne delavnice in gostilne. Zunaj mestnega obzidja, ob glavnih mestnih vpadnicah, so se razprostirala **emonska grobišča**.

Celeia

Celeia je bilo rimsko mesto, ki je nastalo v provinci Norik. Mesto je bilo med prvimi v provinci, ki je dobilo status **municipija*** s polnim imenom **Municipium Claudium Celeia**. Te pravice je v času svoje vladavine mestu podelil **cesar Klavdij**. Celeia je bila bogato provincialno mesto, s pravokotno sekajočimi se ulicami, svetišči, javnimi kopalšči in večnadstropnimi marmornimi palačami. V času vdora tujih ljudstev je mesto zaradi varnosti dobilo utrjeno obzidje. Obzidje je mesto dobilo šele v poznem starem veku, ko so

v imperij vdiral tuja ljudstva (4. stoletje).

Tako kot v drugih delih imperija, so v Celei častili številna različna božanstva. Mesto pa naj bi po vsem imperiju slovelo po velikem in razkošnem Marsovem templju. V času, ko se je v rimskem imperiju uveljavilo krščanstvo, je Celeia postala **škofovski sedež**.

Ugledni ljudje iz Celeie so si postavili imenitne marmorne grobnice. Nekaj ohranjenih grobnic celejskih veljakov iz časa od 1. do 3. stol. je danes na ogled v Šempetru v Savinjski dolini.

Nevioudunum

Nevioudunum je bila rimska naselbina na območju današnjega kraja Drnovo na Krškem polju, v provinci Panonija. Najprej je bila na tem mestu vojaška postojanka, ki se je razvila v naselbino. Leta 70 pa je **cesar Vespazijan** Nevioudunumu podelil **mestne pravice** in ga povzdignil v **municipij** s polnim imenom **Municipium Flavium Latobitorum Nevioudunum**.

Nevioudunum je imel prostore za trgovanje in skladišča za trgovsko blago, opekarske in lončarske delavnice, kopališče, vodnjake, stanovanjske stavbe z mozaiki in ogrevanimi prostori ter vodovod. Mesto je postalo pomembno **trgovsko središče**. Izjemnega pomena je bila njegova lega ob rečni in cestni povezavi med pomembnima centroma, Emono in Siscijo. Rečno pristanišče, sezidano iz velikih kamnitih blokov, je imelo dva pomola in popločeno obalo in je bilo zgrajeno v poznem 1. stoletju.

Poetoviona

Poetoviona je bila največje rimsko mesto pri nas. Za Rimljane je bilo to področje izjemnega pomena pri osvajanju zahodne Panonije. Rimski vojaki so že v času cesarja Avgusta postavili legijski tabor na desnem bregu reke Drave. Kasneje je bil preko reke zgrajen kamnit most, naselbina pa je postala sedež oddelka panonske mornarice. Cesar Trajan je leta 103 naselbini podelil status kolonije z imenom **Colonia Ulpia Traiana Poetovio**. Le-ta je kmalu postala **največje in najpomembnejše rimsko mesto na ozemlju današnje Slovenije**.

Rimska Poetoviona se je razvila v pomemben **vojaški, trgovski, carinski in upravni center**. Največji razcvet je mesto doživelo v 2. in 3. stoletju, ko je postalo celo sedež davčne uprave za Ilirik. Mestno prebivalstvo je bilo pestro – veliko je bilo vojaštva, od veteranov do aktivnih vojakov, pa visoki in nižji mestni uradniki, svečeniki, državni uradniki ter uslužbenci carinske in davčne uprave, ter osvobodenci in sužnji. Poetoviona je bila pravo kozmopolitansko mesto, saj so se vanj priseljevali ljudje z vseh strani imperija.

V Poetovionu sta imeli nekaj časa svoj sedež tudi dve rimski legiji: VIII. legija 'Augusta' in XIII. legija Gemina. Rimska legija je lahko štela tudi do 5.120 legionarjev in jo je običajno podpiralo enako število vojakov pomožnih enot. Bolj prestižne legije in tiste, nameščene na meji imperija ali v nemirnih pokrajinah, so imele tudi več pomožnih enot. Tako so bile nekatere legije okrepljene tudi s 16.000 vojaki. Leta 450 so mesto požgali in opustošili Huni, vendar si je Poetoviona počasi opomogla. Stoletja kasneje se je razvila v pomembno zgodnjerednjeveško mesto Ptuj.

SLOVARČEK:

BAZILIKA – rimska stavba s sodno in trgovsko funkcijo

HIPOKAVST – sistem talnega in stenskega ogrevanja s kuriščem izven ogrevane sobe

KELTI – skupno ime za ljudstva, ki so v predzgodovinskih in zgodovinskih časih prebivala večidel na ozemljih severno od Sredozemlja, od hispanskega polotoka in britanskih otokov na zahodu do Galatije v osrednji Mali Aziji

KOLONIJA – mesto, ki so ga Rimljani ustanovili na osvojenem ozemlju

KURIJA – stavba, kjer se je zbiral senat (v Rimu) oz. mestni svet (v

drugih mestih) ter so se reševale različne javne zadeve

MUNICIPIJ – samostojno rimsko mesto, katerega prebivalci niso bili vsi pravi rimski državljani; nekateri so lahko kasneje dobili status kolonije, prebivalci pa državljanke pravice

PROVINCA – pokrajinska (upravna) enota

RIMSKA LEGIJA – največja vojaška enota

ROMANIZACIJA – uveljavitev rimskega načina življenja in rimske kulture

SVETIŠČE – stavba, prostor, namenjen za verske obrede; Rimljani so v svetiščih častili svoje bogove

VIRI:

Bratož, Rajko: Rimska zgodovina. Del 1, Od začetkov do nastopa cesarja Dioklecijana. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije: Študentska založba: Filozofska fakulteta, 2007.

Curk, Iva: Sto zgodb arheoloških spomenikov v Sloveniji. Ljubljana: Prešernova družba, Vrba, 1995.

Curk, Iva: »Arma virumque ...«: Ob tvarnih virih o rimski dobi na Slovenskem. Ljubljana: DZS, 1999.

Slovenski zgodovinski atlas, Ljubljana: Nova revija, 2011.

Vuga, Davorin: Rimljan sem – Romanus sum. Ljubljana: DZS, 1994.

HYPERLINK "http://www.pokmuz-ce.si/podmestom/" http://www.pokmuz-ce.si/podmestom/